

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
HÜKÜMLÜ VE TUTUKLU HAKLARINI İNCELEME
ALT KOMİSYONU**

Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları İnceleme Raporu

**28. Dönem 2. Yasama Yılı
2023**

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	3
2. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI	3
3. İLGİLİ DÜZENLEMELER	4
4. İNCELEMELERDE İZLENEN USUL	4
A. Genel Olarak	4
B. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna Yapılan Başvurular	5
5. İNCELEMELER	6
A. CEZA İNFAZ KURUMU HAKKINDA BİLGİLENDİRME	6
a. Genel Olarak Yerleşke Hakkında Bilgilendirme	6
b. Diyarbakır 1 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	6
c. Diyarbakır 2 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	7
d. Diyarbakır 3 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	7
e. Diyarbakır 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	7
f. Diyarbakır 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu	8
g. Diyarbakır 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu	8
h. Diyarbakır Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	9
i. Diyarbakır Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	9
B. CEZA İNFAZ KURUMLARINDA YAPILAN İNCELEMELERDE HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARLA YAPILAN GÖRÜŞMELER VE ULAŞILAN SONUÇ VE TESPİTLER	10
a. 1 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	10
b. 2 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	12
c. 3 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	14
d. 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	15
e. 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu	16
f. 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu	16
g. Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	17
h. Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu	19
6. DEĞERLENDİRMELER	20
A. İnfaza Hakim Olan İlkeler	20
a. Kurum Kapasitesi	21

b.	Muayene, Tedavi ve Hastaneye Sevk	21
c.	Kendi İstekleri ile Nakil	22
d.	Beslenme	23
e.	Telefon ile Haberleşme.....	24
f.	Sürelili veya Süresiz Yayınlardan Yararlanma.....	25
g.	Radyo, Televizyon Kanalları ile İnternet Olanaklarından Yararlanma	28
h.	İyi Hâl Değerlendirmesinin Yapılmaması	29
i.	İnfaz Koruma Memurlarının Durumu	31
7.	SONUÇ	32

1. GİRİŞ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 28'inci Yasama Dönemi 1'inci Yasama Yılı'nın 5 Temmuz 2023 tarihli toplantısında kurulmasına karar verilen Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu, 17 Kasım 2023 tarihinde Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde incelemelerde bulunmuştur. İncelemeye Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu Başkanı ve Afyonkarahisar Milletvekili İbrahim YURDUNUSEVEN, Adıyaman Milletvekili Mustafa ALKAYIŞ, Adıyaman Milletvekili Abdurrahman TUTDERE, Bursa Milletvekili Mustafa YAVUZ, Diyarbakır Milletvekili Mehmet Sait YAZ, İstanbul Milletvekili Adem YILDIRIM, Şanlıurfa Milletvekili Mahmut TANAL ve Şırnak Milletvekili Nevroz Uysal ASLAN ile Komisyon uzmanları Ahmet KAYMAZ ve Kevser ELMALI AYDİLEK iştirak etmiştir.

2. İNCELEMENİN KONUSU VE AMACI

Dünyada ve ülkemizde insan haklarına saygı, bu konudaki gelişmelerin izlenmesi suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunun sağlanması ve başvuruların incelenmesi amacıyla kurulan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 5/12/1990 tarihli ve 3686 İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanunu uyarınca görevleriyle ilgili olarak bakanlıklar ile genel ve özel bütçeli dairelerden, mahalli idarelerden, muhtarlıklardan, üniversitelerden ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşlardan bilgi isteme ve buralarda inceleme yapma ve ilgililerini çağırıp bilgi alma yetkisine sahiptir (m. 5). Komisyon, incelemelerini kendisi yapabileceği gibi alt komisyonlar kurmak suretiyle de yapabilmektedir (m. 6).

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde yukarıda zikredilen hükümler uyarınca kurulan Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu, mevzuat ve uygulamadan kaynaklanan insan hakları ihlallerinin incelenmesi amacıyla ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde incelemelerde bulunmaktadır.

Alt Komisyon, hem uluslararası hukuk hem de iç hukuk düzenlemelerini göz önünde bulundurmak suretiyle yaptığı incelemelerde; tespit ettiği ihlal ve sorunların giderilmesi ve ihlal veya sorun yaşanmayan alanlarda ise mevcut koşul ve imkânların daha da iyileştirilmesi için atılması gereken adımlarla ilgili olarak ulaştığı sonuçları, doğrudan ilgisi olması nedeniyle Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü başta olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşmaktadır.

Alt Komisyon, yapılan incelemelerde ceza infaz kurumu görevlilerinin sorunlarını da yerinde incelemek suretiyle bütüncül bir yaklaşımla sorunların tespitine ve çözümüne ilişkin öneriler ve girişimlerde bulunma imkânına sahip olmaktadır.

3. İLGİLİ DÜZENLEMELER

Alt Komisyon, incelemelerin Anayasa başta olmak üzere konuyla ilgili uluslararası ve iç hukuk düzenlemelerinin ışığında yapılmasına büyük önem vermektedir. Yapılan incelemelerde; Anayasa, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan diğer alt düzenlemeler ile Birleşmiş Milletlerin 13 Mayıs 1977 tarihli "*Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar*", 9 Aralık 1988 tarihli "*Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler Bütünü*" 14 Aralık 1990 tarihli "*Tutuklulara Uygulanacak Muameleler İçin Temel İlkeler*"; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Ocak 2006 tarihli ve (2006)/2 No'lu "*Hükümlülerin İyileştirilmeleri İçin Standart Asgari Kuralların Avrupa Metni*" (Avrupa Cezaevi Kuralları), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Cezaevinin Aşırı Kalabalıklaşması ve Cezaevi Mevcudu Enflasyonu Hakkındaki R (99) 22 sayılı Tavsiye Kararı ve ilgili diğer mevzuat hükümleri dikkate alınmaktadır.

4. İNCELEMELERDE İZLENEN USUL

A. Genel Olarak

Ceza infaz kurumlarında gerçekleştiği iddiasıyla İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna yapılan başvurular, inceleme öncesinde komisyon uzmanları tarafından gerek ceza infaz kurumu tipi gerek ihlal iddiası temelinde sınıflandırılmakta ve yapılan incelemelerde öncelikle göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca 14/6/2001 tarihli ve 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu'nun 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi uyarınca tanzim edilerek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna gönderilen raporlar da yapılan inceleme ve değerlendirmelerde göz önünde bulundurulmaktadır.

Ceza infaz kurumlarında yapılan incelemelerde öncelikle infaz kurumuyla ilgili bilgilendirme toplantısı yapılmaktadır. Bu kapsamda yapılan ve ceza infaz kurumlarından sorumlu Cumhuriyet savcıları, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı Mehmet YILMAZ, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Serkan

BAŞOK ve diğer yetkililerin de katıldığı bilgilendirme toplantısında Kurum yetkilileri tarafından ceza infaz kurumları hakkında açıklamalarda bulunulmuş ve ceza infaz kurumları hakkında sorulan sorularla ilgili bilgi verilmiştir.

Bilgilendirme toplantısının akabinde Alt Komisyon, Diyarbakır 1 No'lu, 2 No'lu, 3 No'lu ve 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları, Diyarbakır 1 ve 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları, Diyarbakır Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Diyarbakır Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında incelemelerde bulunulmuştur.

Yukarıda zikredilen kurumlarda yapılan incelemelerde rastgele seçilen koğuşlarda barındırılanların şikâyet ve talepleri, ceza infaz kurumundan herhangi bir yetkili ve görevli nezareti olmaksızın dinlenmiştir.

B. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna Yapılan Başvurular

İnceleme yapılan Ceza İnfaz Kurumlarından 28'inci Yasama Döneminin başından incelemenin yapıldığı güne kadar İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna; genel olarak sağlık sorunlarıyla yeterince ilgilenilmemesi, tedavilerin geç veya hiç yaptırılmaması, nakil taleplerinin yerine getirilmemesi, hükümlü ve tutukluların sosyal faaliyetlerden ve iletişim imkânlarından yararlandırılmadığı, açık görüş süresinin yetersizliği, kantinde satılan ürünlerin yüksek fiyatlı olması, dilekçelerin Kurum yönetimi tarafından işleme alınmadığı, istenilen televizyon kanalları ve gazetelere erişilemediği, idare ve gözlem kurulu kararlarından memnuniyetsizlik, disiplin cezalarından memnuniyetsizlik, saç ve sakal kesiminde kullanılan makasların yasaklanmasından memnuniyetsizlik, fiziki koşulların yetersizliği ve tutuksuz yargılanma talepleri konularında başvurularda bulunulmuştur.

Yapılan başvurulardan bir kısmı özellikle tutukluluk sürelerinin uzun veya tutuklama kararlarının haksız olduğu dolayısıyla tutuksuz yargılanma taleplerine ilişkindir. Söz konusu başvurular, Anayasa'nın 138'inci maddesi kapsamında yargı organlarının görev alanına girdiğinden ilgililere, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından herhangi bir işlem yapılamayacağı bilgisi verilmiştir.

Diğer başvurular ise ilgisine göre uygun görülen kurumlara gönderilmiş ve yapılan inceleme sonucunda Komisyonumuza gönderilen cevaplar çerçevesinde işlem tesis edilmiştir.

5. İNCELEMELER

A. CEZA İNFAZ KURUMU HAKKINDA BİLGİLENDİRME

a. Genel Olarak Yerleşke Hakkında Bilgilendirme

Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesi 927.912,14 m²'lik bir alan üzerine inşa edilmiştir.

Yerleşkede; Açık Ceza İnfaz Kurumu, 1, 2, 3 ve 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları, 1 ve 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumları, Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Açık Ceza İnfaz Kurumu bulunmaktadır.

Yerleşkedeki ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklular ile görevi başındaki kurum personelinin yemek ihtiyacı, Açık Ceza İnfaz Kurumuna ait olan mutfaktan karşılanmaktadır.

Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 7.307 ve Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde 2023 yılı Kasım ayı güncel personel mevcudu 2.135'tir.

b. Diyarbakır 1 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır 1 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları yerleşkesi içerisinde bulunan toplamda 17.000 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermekte olup Kurum ana binasının oturma alanı 11.605 m²'dir.

Ceza İnfaz Kurumu 2 kat ve 5 bloktan oluşmaktadır. Bloklardan 4'ü hükümlü ve tutukluların barınması için (A, B, C ve D Blokları) 1 blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kurumdaki iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1, 3, 12, 14 ve 16 kişilik odaların toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 1.050 kişiliktir. Kurum kaloriferli olup, ısıtma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 1.193 kişidir.

c. Diyarbakır 2 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır 2 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 17.000 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermekte olup, Kurum ana binasının oturum alanı 11.605 m²'dir. Arazi içerisinde kurum ana binası, su deposu, ısı merkezi, jeneratör odası, ziyaretçi kayıt kabul binası yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumu 2 kat ve 5 bloktan oluşmaktadır. Bloklardan 4'ü hükümlü ve tutukluların barınması için (A, B, C ve D Blokları) 1 blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kurumda, iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1, 3, 12, 14 ve 16 kişilik odaların toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 1.050 kişiliktir. Kurum kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 1.267 kişidir.

d. Diyarbakır 3 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır 3 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 17.000 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermekte olup, Kurum ana binasının oturum alanı 11.000 m²'dir.

Ceza İnfaz Kurumu 1 kat ve 3 bloktan oluşmaktadır. Bloklar hükümlü ve tutukluların barınması için (A, B ve C Bloklar) kullanılmakta olup, 1 kat ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla kullanılmaktadır.

Kurumdaki iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1, 3, 6 ve 16 kişilik odaların toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 1.050 kişiliktir. Kurum kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 1.496 kişidir.

e. Diyarbakır 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 13.178 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermekte olup Kurum ana binasının oturum

alanı 12.528 m²'dir. Arazi içerisinde kurum ana binası, su deposu, ısı merkezi, jeneratör odası, ziyaretçi kayıt kabul binası yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumu 2 kat ve 3 bloktan oluşmaktadır. Bloklardan üçü hükümlü ve tutukluların barınması için (A, B ve C blokları), bir blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kurumda iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1, 3, 6 ve 16 kişilik odaların toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 1.048 kişiliktir. Kurum kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 1.170 kişidir.

f.Diyarbakır 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 31.385 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermekte olup Kurum ana binasının oturma alanı 22.345 m²'dir. Arazi içerisinde kurum ana binası, su deposu, ısı merkezi, jeneratör odası, ziyaretçi kayıt kabul binası yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumu 2 kat ve 4 bloktan oluşmaktadır. Bloklardan üçü hükümlü ve tutukluların barınması için (A, B ve C blokları), bir blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kurumda, iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1 ve 3 kişilik odaların toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 485 kişiliktir. Kurum kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 365 kişidir.

g. Diyarbakır 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 31.385 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermekte olup Kurum ana binasının oturma alanı 22.345 m²'dir. Arazi içerisinde kurum ana binası, su deposu, ısı merkezi, jeneratör odası, ziyaretçi kayıt kabul binası yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumu 2 kat ve 4 bloktan oluşmaktadır. Bloklardan üçü hükümlü ve tutukluların barınması için (A, B ve C blokları), bir blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kurumda, iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1 ve 3 kişilik odaların toplam hükümlü ve tutuklu kapasitesi 485 kişiliktir. Kurum kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 372 kişidir.

h. Diyarbakır Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 23.650 m²'lik alan içerisinde faaliyet göstermektedir.

Ceza İnfaz Kurumu, sağ ve sol iki blok halinde 2 katlı mimari yapı içerisinde bulunan A-B-C-D ve E olmak üzere 6 blok ve 36 üniteden oluşmaktadır. Her ünite 8 kişilik odalar ile suça sürüklenen çocukların kullanımına sunulan ortak yaşam alanları bulunmaktadır. Kurum toplam 288 hükümlü ve tutuklu kapasitesine sahiptir. Kurum kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 283 kişidir.

i. Diyarbakır Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Diyarbakır Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; yerleşke içerisinde bulunan toplamda 14.238 m²'lik alan içerisinde faaliyet gösteren Kurum ana binasının oturum alanı 7200 m², kreş binası 495 m² ve ziyaret kabul binası ise 485 m² olarak konumlandırılmıştır. Arazi içerisinde kurum ana binası, su deposu, ısı merkezi, jeneratör odası, ziyaretçi kayıt kabul binası yer almaktadır.

Ceza İnfaz Kurumu 2 kat ve 4 bloktan oluşmakta, bir blok ise idari hizmetlerin yürütülmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Kurum, iki katlı mimari yapı içerisinde bulunan 1 ve 10 kişilik oda sistemine göre inşa edilmiş olup, yapılan kapasite artırımı ile sağ ve sol bloklardaki odalar 16 kişi kapasiteye çıkartılmıştır. Böylece 16 kişi kapasiteli 20 adet oda, 10 kişi kapasiteli 8 adet oda, 5 kişi kapasiteli 1 adet oda, tek kişilik 18 adet oda ve ayrıca binaya bütünleşmiş 48 kişi kapasiteli anne çocuk ünitesi oluşturulmuştur. Kurumun artırılmış kapasitesi 471 kişidir. Kurum

kaloriferli olup, ısınma ve sıcak su temini Diyarbakır Açık Ceza İnfaz Kurumu tarafından sağlanmaktadır.

Kurumun 2023 yılı Kasım ayı güncel hükümlü ve tutuklu mevcudu 302 olup, annesinin yanında kalan 0-6 yaş çocuk sayısı 24'tür.

B. CEZA İNFAZ KURUMLARINDA YAPILAN İNCELEMELERDE HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARLA YAPILAN GÖRÜŞMELER VE ULAŞILAN SONUÇ VE TESPİTLER

Yukarıda bahsedilen bilgilendirme toplantısının ardından Alt Komisyon, 1 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 2 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 3 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu, 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu, Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda incelemelerde bulunmuştur. Yapılan incelemelerde rastgele seçilen koşullarda ceza infaz kurumundan yetkili ve görevliler olmaksızın şikâyet ve talepler dinlenmiştir.

a. 1 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan bazı hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kuruma ilk girişte fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı, yapılan detaylı aramanın ise hükümlü ve tutuklulara örtü verilmek suretiyle iç çamaşırı olmadan yapıldığı, Kurumda kalınan süre içerisinde de kurum personeli tarafından kötü muameleye maruz kalınmadığı,

Hükümlü ve tutuklarının sıcak ve soğuk suya 24 saat ulaşma imkânlarının bulunduğu, sıcak ve soğuk suda kota uygulaması veya herhangi bir kesinti durumunun söz konusu olmadığı, dolayısıyla gerekli hijyen koşullarının sağlanabildiği,

Yemeklerin doyurucu olmadığı; özellikle akşam yemeklerinin kalite ve miktar bakımından yetersiz olduğu ancak öğle yemeklerinin görece iyi olduğu, kantinden alışveriş yapmaya maddi durumu elverişli olmayan hükümlü ve tutukluların yeterli besin alamadıkları ve aç kaldıkları, kahvaltının doyurucu ve kaliteli olmadığı,

Televizyon kanallarının yeterli olmadığı, müzik kanallarının mevcut olduğu ancak yabancı sinema kanallarının bulunmadığı,

Kitap hakkının haftalık kişi başı 5 kitap olacak şekilde uygulandığı, bu sayıya dini kitapların dâhil edildiği ancak Kur'an-ı Kerim'in dâhil edilmediği,

Talep edilen gazetelerin birçoğuna ulaşılabildiği ancak spor gazetelerine talep edilmesine rağmen ulaşılamadığı,

Haftada bir kez olmak üzere, 50 dakika ilâ 1 saat aralığındaki zaman zarfında spor faaliyetlerinden yararlandırıldıkları ancak mevcut spor salonunun tadilatı olması nedeniyle bir süredir bu haktan faydalanamadıkları,

Kantinde satılan ürünlerin pahalı olduğu, talep edilen ürünlerin yarısının kurum kantini tarafından tedarik edilemediği örneğin; küçük su, büyük su, ton balığı, kek gibi ürünlerin talep edilmesine rağmen tedarik edilmediği,

Açık görüşün ayda 1 kez 1 saat olarak uygulandığı, görüşe çıkarken hükümlü ve tutukluların saat takmasına izin verilmediği, dolayısıyla süreyi takip etme imkânlarının bulunmadığı ancak söz konusu 1 saatin görüşe başlandığı dakika itibarıyla değil odadan ayrılırken başlatıldığı, dolayısıyla görüş süresinin fiilen kullanılmadığı,

Farklı illere nakil taleplerinin kabul edilmediği, aynı Kurumda aile ferdi bulunan hükümlü ve tutuklulara haftada bir kapalı görüş hakkı verildiği, bazı durumlarda görüş sıklığının artırıldığı,

Yerleşke içinde bulunan revire sevklerin yapıldığı ancak yerleşke dışında bulunan hastaneye sevkte gecikmeler yaşandığı, özellikle dış hastalıklarında Kurumda bulunan dış doktorunun yalnızca dış çekimi veya dolgu gibi tedaviler uyguladığı, diğer hizmetler için dış hastanelere gidişlerde sorunlar yaşandığı,

Göz hastalığı bulunan bir tutuklunun yaklaşık 19 aydır dış hastaneye sevkinin gerçekleştirilmediği,

Koğuşlarda, kapasitenin üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırıldığı; 16 kişilik koğuşta 29 kişinin barındırıldığı dolayısıyla bir kısım hükümlü ve tutuklunun yerde yatmak zorunda kaldığı,

Toplam 30 parça kıyafet bulundurma hakkının olduğu, dışarıdan gönderilen eşyaların kabul edilmediğı, kantinden alınan kılık kıyafetin kalitesiz olması nedeniyle uzun süre kullanılamadığı, dışarıdan gönderilen kıyafetlerin kuruma kabul edilmesi gerektiğı,

Oda aramalarının ani yapıldığı ancak eşyaları dağıtma veya zarar verme gibi bir eğilimin bulunmadığı, hükümlü ve tutukluların kişisel eşyalarının aranması esnasında gerekli dikkat ve özenin gösterildiğı,

Odalarda bulunan pencerelerin tamir edilmesi gerektiğı, yağmurlu havalarda yağmur sularının pencerelerden sızıntı yaptığı ve yatakları ıslattığı,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

b. 2 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kuruma ilk girişte fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı, yapılan detaylı aramanın ise örtü verilmeden iç çamaşırı kalacak şekilde yapıldığı,

Denetimli serbestlik hakkından faydalanmak isteyen hükümlülerin İdare ve Gözlem Kurulu huzuruna çıkarıldıklarında Kurulun, hükümlülere mahkeme dosyasına ait bilgilerden yola çıkarak sorular sorduğı ve psikolojik şiddet uyguladığı, 6 kişinin imzasının bulunduğı Kurul Raporunda yalnızca iki yetkili ile görüştükleri, Kurulda yer alan psikologla görüşme taleplerinin kabul edilmediğı, İdare ve Gözlem Kurulunun kişinin Kurumda barındırıldığı süre içerisinde iyi halli olmasını değerlendirmekten ziyade, özellikle terör suçlarından hükümlü olanların örgütle bağlantısının kesilip kesilmemesi hususunda takdir yetkisini kullandığı, Kurul tarafından samimiyetin tasdiki kararı onaylanmadığı takdirde hükümlülerin denetimli serbestlik kararını vermeye yetkili olan üst kurula çıkarılmadıkları,

Yemeklerin önceki dönemlere oranla kaliteli ve miktar açısından yeterli olduğu ancak daha iyi olabileceğı, özellikle pilavların pişmeden servis edildiğı, kahvaltılıkların kalitesiz ve miktar açısından yetersiz olduğu,

Kurum personeli tarafından ayda 2-3 kez, jandarma tarafından ayda 1 kez arama yapıldığı, arama esnasında hükümlü ve tutukluların kişisel eşyalarının dağıtıldığı,

Televizyon kanallarının yeterli sayıda olmadığı, bazı kanalların talep edilmesine rağmen listeye alınmadığı, ayrıca Bakanlık tarafından onaylı olan dergilere izin verilmediği; bazı gazetelerin talep edildiği ancak tedarik edilmediği,

Açık görüşlerin ayda bir kez fiilen 50 dakika olarak uygulandığı, terör suçlarından hükümlü ve tutuklu olanların görüntülü görüşme hakkından faydalandırılmadığı, telefon görüşmesinden haftada bir kez on dakika olarak faydalandırıldığı, özellikle dini bayramlarda diğer suçlardan hükümlü ve tutuklu olanlara ilave telefon görüşmesi hakkı verildiği ancak terör kapsamındakilerin bu ilave konuşma süresinden faydalandırılmadığı, telefonla görüşme esnasında sistemsel bir arıza gerçekleştiğinde kalan görüşme hakkının da iptal edildiği ve sonrasında kullanılmadığı, telefonla görüşmelerin dinlendiği,

Önceki dönemlerde ayda iki kez spora çıkılabilirken, yaklaşık üç aydır ayda bir kez 50 dakika olmak üzere spora çıkarıldıkları,

Sinema, tiyatro vb. faaliyetlerden yaklaşık bir senedir faydalandırılmadıkları,

Edirne Ceza İnfaz Kurumundan getirilirken hükümlü ve tutukluların bindirildikleri ring aracında 6 kişinin bulunduğu, yolculukta geçen iki gün süresinde çok az yemek verildiği, 31 Mayıs 2023 tarihinde yapılan bu yolculuk için hükümlü ve tutuklulardan kişi başı yaklaşık 2.000 TL masraf tahsil edildiği,

Yerleşke dışındaki hastaneye sevklerde bir sorun yaşanmadığı, muayene eden doktorun talebi doğrultusunda kelepçenin çıkarıldığı,

Yerleşkede bulunan diş kliniğinin hijyenik açıdan kötü koşullarda olduğu ve tedaviye uygun olmadığı, dış hastanede diş tedavisi sırasının ise bir ay kadar uzayabildiği,

Sağlık açısından aciliyetli durumlarda oda içindeki butona basıldığında görevli memurun geldiği, ancak müdahale mekanizmasının işlemediği,

Hükümlü ve tutukluların şahsi radyolarını kullanabildikleri,

Kantinde satılan sigara fiyatları zamlandığında, zamsız satın alınan stoktaki ürünlerin de hükümlü ve tutuklulara zamlı fiyattan satıldığı,

Sıcak ve soğuk suya 24 saat erişim imkânının bulunduğu, hükümlü ve tutukluların çamaşırlarının alınıp yıkıldığı ancak deterjan gibi temizlik malzemelerinin hükümlü ve tutuklular tarafından Kurum kantininden satın alındığı,

Yerleşkedeki farklı kurumlarda barındırılan aile fertleri ile kapalı görüşün personel yetersizliği nedeniyle 15 günde bir yapılabildiği, haftada bir aile görüşü talep edildiği,

Ailesine daha yakın bir şehre nakil talebinde bulunan hükümlü ve tutukluların nakil taleplerinin karşılanmadığı,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

c. 3 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kuruma ilk girişte fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı, yapılan detaylı aramanın ise hükümlü ve tutuklulara örtü verilmek suretiyle iç çamaşırı kalacak şekilde yapıldığı, Kurumda kalınan süre içerisinde de Kurum personeli tarafından kötü muameleye maruz kalınmadığı,

Yemeklerin lezzetsiz olduğu ancak miktar açısından doyurucu olduğu,

Birçok kanalın listede mevcut olduğu ancak talep edilmesine rağmen bazı televizyon kanallarının listeye eklenmediği,

Birtakım gazetelerin talep edildiği ancak tedarik edilmediği,

Spor faaliyetlerine haftada bir kez 50 dakika çıkarıldıkları, ancak diğer suç grupları ile birlikte kurs, kültürel faaliyetler gibi etkinliklere çıkarılmadıkları için izole edildikleri, sohbet haklarını kullanamadıkları,

İdare ve Gözlem Kurulunun iyi hâle ilişkin kararlarının adil olmadığı,

Açık görüşün ayda bir kez 50 dakika olarak kullandırıldığı, açık görüş esnasında saat kullanılmasına izin verilmediği, telefonla görüşme hakkından haftada bir kez 10 dakika olarak faydalandırıldıkları,

Kürtçe kitap taleplerinin karşılandığı, ancak dışarıdan gelen dergilerin Kurum idaresince kendilerine verilmediği,

Farklı şehirlerde bulunan ceza infaz kurumlarına nakil taleplerinin koğuşlarda yer bulunmasına rağmen doluluk gerekçesiyle reddedildiği,

Özellikle dış tedavisinde sıkıntılar yaşandığı, dış tedavisinin özenli yapılmadığı, dış hastanelerde dış tedavisi olmak için talepte bulunulmasına rağmen 2 senedir sevk sırasının gelmediği,

Aile fertleri dışında görüşme talep edilen kişilerle görüşmeye, güvenlik soruşturması nedeniyle izin verilmediği, ayrıca söz konusu güvenlik soruşturmasının ortalama 7 ilâ 9 ay gibi bir sürede sonuçlandığı,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

d. 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kurum personeli tarafından fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı,

Koğuşlarda kapasitenin üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırıldığı, bazı hükümlü ve tutukluların yerde yatmak zorunda kaldığı,

Koğuşta kıyafet dolabının bulunmadığı, sıcak ve soğuk suya 24 saat ulaşım imkânının bulunduğu,

Yemeklerin kalitesiz ve miktar olarak yetersiz olduğu, besin değerlerinin düşük olduğu,

Televizyon kanallarının yeterli olduğu ancak bazı gazetelere ulaşılamadığı,

Spor faaliyetlerine haftada bir kez bir saat olmak üzere çıkarıldıkları, bağlama, okuma-yazma, Kuran kursu gibi kültürel faaliyetler ile marangozluk gibi meslek edinme kurslarının bulunduğu ancak sınırlı sayıda kişinin faydalanabildiği,

Açıktan lise eğitimine devam eden hükümlü ve tutukluların ders çalışma ve sınavlara katılım açısından bir sorun yaşamadıkları,

Kurumda bulunan revir ve yerleşke dışındaki hastaneye sevk ve dış tedavisinde herhangi bir sorun yaşanmadığı,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

e. 1 No’lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Personel tarafından fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı,

Yemeklerin kalite ve miktar açısından yeterli olduğu ancak meyve ve sebzenin öğünlerde yeterli miktarda ve sıklıkta verilmediği,

Sıcak ve soğuk suya 24 saat erişim imkânının olduğu,

Televizyon kanallarının yeterli olduğu ancak ilave edilmesi istenen kanalların bulunduğu,

Kurumda kitap sayısının sınırlı olduğu, 15 günde bir 10 kitap değiştirebildikleri, gazete çeşitliliği açısından bir sıkıntı olmadığı,

Ayda 2 kez sohbet, 2 kez spor hakkını kullandıkları, aynı suç grubundan hükümlü ve tutuklularla sohbet edebildikleri,

Ayda bir kez bir saat olarak açık görüşten faydalandırıldıkları, haftada bir kez 10 dakika telefonla görüşme yapabildikleri,

Ailelerine yakın illerdeki ceza infaz kurumlarına nakil taleplerinin kabul edilmediği,

İdare ve gözlem kurullarının iyi hale ilişkin kararlarının adil olmadığı,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

f.2 No’lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kuruma ilk girişte fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı, barındırılan süre içerisinde de Kurum personeli tarafından herhangi bir kötü muameleye maruz kalınmadığı,

Acil durumlarda koğuşta yer alan butona basıldığında görevli personel tarafından koğuşa gelindiği,

Yemeklerin kalite ve miktar açısından yetersiz olduđu, besin deđerinin dűřűk, yemeklerin lezzetsiz olduđu, kahvaltılıkların yetersiz olduđu,

Sıcak ve soğuk suya ulaşım açısından genel anlamda bir problem olmadığı ancak dönemsel olarak sıcak suda kesinti yaşandığı,

Haftada bir kez spora çıkarıldıkları, bir kez de aynı suç grubundan barındırılan hükűmlű ve tutuklularla sohbet hakkı verildiđi,

Televizyon kanalları listesinde eksikliklerin bulunduğu,

Revir ve hastaneye sevklerde herhangi bir sorun yaşanmadığı,

Bir dönem 4 ay boyunca kitap verilmediği, verilen kitap listelerinde Kűrte kitapların bulunmadığı, talep edilen gazetelere ulaşımda herhangi bir sorun yaşanmadığı,

Hükűmlű ve tutukluların zamanlarını daha verimli değerlendirebilmeleri için hobi salonları açılması gerektiği; yabancı dil kursu, ahşap boyama, resim gibi kursların açılmasının talep edildiği,

Kurumda bađlama kursu açıldıđı ancak kursta bađlama olmaması, hükűmlű ve tutukluların tedarik etmesi zorunluluđu nedeniyle katılım sađlanamadıđı,

Yağmurlu havalarda kapalı olsa dahi pencerelerden su sızdığı ve koğuşları ıslattığı, şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

g. Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurum yönetimi tarafından Kurumda anneleri ile barındırılan 0-6 yař grubu çocuklar için kreř hizmetinin bulunduğu, anne ve çocuk eğitim faaliyetlerinin dűzenlendiđi, çocuklar için műzik odası, spor odası, hobi odası, masal odası gibi imkânların bulunduğu ifade edilmiştir ve bu alanlar Heyet tarafından ziyaret edilmiştir.

Kurumda barındırılan hükűmlű ve tutuklular tarafından;

Kurum personeli tarafından Kuruma ilk girişte veya barındırılan süre zarfında fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalınmadığı,

Anneleri ile kalan çocuklar için Kurum idaresi tarafından beşik tedarik edildiği,

Kurumda verilen yemeklerin kalite ve miktar bakımından yetersiz olduğu, çocuklara özel yiyecek ve içecek verilmediği, yetişkinler için verilen yemeklerin çocukların beslenmesinde yetersiz kaldığı, süt ve yumurta, meyveli yoğurt, meyve püresi gibi çocuk gelişiminde önemli olan besinlere ulaşımın sınırlı olduğu,

Kurum kantininde çocuklar için oyuncak satılmadığı, dışarıdan gönderilen oyuncakların Kuruma kabul edilmediği, kış mevsimi nedeniyle çocukların mont gibi kalın giysilere ihtiyacı olduğu,

Erkek çocukların saç tıraşının düzenli olarak yapılmadığı,

Sıcak ve soğuk suya 24 saat ulaşım imkânının bulunduğu, herhangi bir kısıtlamanın söz konusu olmadığı, kadınlara yönelik hijyen malzemelerine ulaşımın sağlandığı,

Televizyon kanallarında eksiklik bulunduğu, özellikle belgesel kanallarına erişemedikleri,

Çocuğu olmayan kadın hükümlü ve tutukluların sosyal faaliyetlerden faydalandırıldığı ancak çocuklu annelerin faydalanamadığı, spor faaliyetlerine katılma imkânının sağlanması gerektiği,

Anneler ve çocukları için hastane sevklerinin zamanında sağlandığı ancak dış tedavilerinde aksamalar yaşandığı,

0-3 yaş grubu çocukların haftada bir kez bir saat kreşe çıkarıldığı, 3-6 yaş arası çocukların her gün kreşe gidebildiği, tüm çocukların günlük olarak kreşe çıkarılması gerektiği,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

Psikolojik nedenlerden dolayı tek başına cezası infaz edilen bir kadın hükümlü; tek kalmak istemediğini, diğer hükümlü veya tutuklularla sosyalleşme imkânının bulunması durumunda ruh sağlığında iyileşme olabileceğini, ailesiyle görüntülü görüşmek istediğini, yemeklerin kalitesiz olması nedeniyle kantinden aldığı yiyeceklerle beslendiğini, Elazığ

Psikiyatri Hastanesine götürüldüğünü ve ilaçlarını düzenli olarak kullanabildiğini ifade etmiştir.

h. Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklular tarafından;

Kuruma ilk girişte ve Kurumda kalınan süre içerisinde Kurum personeli tarafından fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalmadıkları,

Meslek edindirme kurslarından faydalandıkları; Heyetle yapılan incelemede berberlik kursu verildiği gözlemlenmiş ancak Kurumda bulunan hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmede söz konusu kursların son bir aydır faaliyette olduğu belirtilmiştir.

Yemekhane ve çay ocağı gibi Kurum içi faaliyet gösteren yerlerde çalışıp ücret alabildikleri,

Kendilerine verilen yemeklerin yeterli ve besleyici olmadığı, yemek kalitesinin düşük olduğu ve devamlı surette aynı yemeklerin çıktığı,

Sıcak ve soğuk suya 24 saat ulaşım imkânının bulunduğu,

Her üniteye televizyon bulunduğu ancak müzik, film, spor kanallarının bulunmadığı veya yetersiz olduğu, bazı koşullarda eşya yetersizliğinin olduğu ve dolap talep edildiği, haftada 3 gün spora çıkarıldıkları, açıktan lise okuyan gençler için kitap tedarikinin sağlandığı, her hafta kütüphaneye gidip kitap temin edebildikleri, odada üç kitap bulundurabildikleri,

Ayda bir kez, bir saat olmak üzere açık görüş imkânından faydalandırıldıkları, haftada bir saat verilen görüntülü görüşme hakkını farklı günlere bölerek kullanabildikleri,

Haftada 2 veya 3 gün spor yapabildikleri ancak topluma kazandırılmaları ve vakitlerini daha verimli kullanabilmeleri adına sosyal ve kültürel faaliyetlerin artırılmasını talep ettikleri,

Koşulların düzenli olarak temizlenmesi gerektiği, çarşaf, nevresim, battaniye tedariki ve çamaşır yıkama hususunda bir sıkıntı olmadığı ancak deterjan gibi temizlik malzemelerinin kantinden tedarik edildiği, bunun Kurum yönetimince kendilerine sağlanması gerektiği,

şeklinde şikâyet, beyan ve taleplerde bulunulmuştur.

6. DEĞERLENDİRMELER

Diyarbakır Ceza infaz Kurumları Yerleşkesinde yapılan incelemelerde gerek Alt Komisyona verilen bilgiler gerek hükümlü ve tutuklularla yapılan görüşmeler bir bütün halinde değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

A. İnfaza Hakim Olan İlkeler

Komisyonumuz, herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğuna (Anayasa m. 17/1) ve ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kuralların hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanacağına (CGTİHK m. 2/1) dair mevzuat hükümlerini bir kez daha hatırlatma ihtiyacı duymaktadır.

Bu kapsamda bir tutuklama veya hapis cezasını öngören mahkûmiyet kararının infazında sağlanması gereken koşulların, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmasının gerekliliği açıktır (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2017/24680, T. 13.10.2020, § 57*). Bir tutuklama veya hapis cezasını öngören mahkûmiyet kararının infazında bir kişinin; insan onuruna saygılı koşullar altında tutulması, infazın uygulanma şekli ve usulünün tutuklamanın veya mahkûmiyetin doğasında var olan kaçınılmaz ızdırap seviyesini aşan bir sıkıntı ve zora maruz bırakılmaması gerekir (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Mechenkov/Rusya Kararı, 35421/05, 07.02.2008, § 100*). Bir diğer ifadeyle hükümlü ve tutuklular, hukuka uygun olarak uygulanan kararın sonucu olarak özgürlük hakkı dışında genel olarak tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam ederler (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2017/35818, 20.10.2020, § 27; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Hirst/Birleşik Krallık Kararı, 74025/01, 06.10.2005, § 69*) ve hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren mahkûmiyet veya tutuklama kararının yerine getirilmesinde aranacak koşulların insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olması gerekir (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2017/24680, 13.10.2020, § 57*).

Bu kapsamda Devletin tüm organlarının temel hak ve özgürlüklere saygı duyması gerektiği, bir mahkeme kararı neticesinde özgürlüklerinden mahrum bırakılsalar dahi hükümlü ve tutukluların temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahip oldukları ancak ceza

infaz kurumunda bulunmanın doğal sonucu olarak suçun önlenmesi, ceza infaz kurumunun güvenliği, düzeni ve disiplininin sağlanmasına yönelik gerekliliklere bağlı olarak sahip olunan haklar bakımından sınırlamaya tabi tutulabilecekleri, bu durumda dahi sınırlamanın zorunlu bir ihtiyaca karşılık gelmesi ve müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında orantılık olması gerektiği, aksi takdirde demokratik toplum düzeninin gereklerinin ihlal edileceği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

Yukarıda infaz hukukundaki temel ilkelerden birkaçına kısaca değindikten sonra inceleme yapılan ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklular tarafından dile getirilen şikâyet, beyan ve taleplere ilişkin Komisyonumuzun değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir.

a. Kurum Kapasitesi

Yerleşkede yapımı tamamlanan ve 05/05/2020 tarihinde ilk kez hükümlü ve tutuklu kabulüne başlanan 3 No'lu Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 01/04/2020 tarihinde ilk kez hükümlü ve tutuklu kabulüne başlanan 4 No'lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, 25/08/2020 tarihinde ilk kez hükümlü ve tutuklu kabulüne başlanan 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu ve 08/09/2020 tarihinde ilk kez hükümlü ve tutuklu alımına başlanan 2 No'lu Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu ile kapasite üstünde hükümlü ve tutuklu barındırılması sorunu büyük ölçüde aşılmakla birlikte, özellikle adli suçlardan barındırılan hükümlü ve tutukluların koşullarında kapasite üstü barındırılma sorunun devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu hususta fiziki koşul ve imkânların gözden geçirilmesinde fayda olacağı düşünülmektedir.

b. Muayene, Tedavi ve Hastaneye Sevk

Hürriyetinden mahrum bırakılan kişilerin hasta olmaları halinde Devletin bu kişilere gerekli tıbbi yardımı sağlama yükümlülüğü bulunduğunu, bu yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilmemesi durumunda ilgilinin hayatı veya vücut bütünlüğü bakımından tehlike arz eden acil bir duruma, ağır veya uzun süreli bir acı çekmesine sebebiyet verilmiş olması veya bu sonuçlar gerçekleşmemesine rağmen ilgilinin tıbbi yardımdan mahrum kalmış olması nedeniyle yaşadığı stres, huzursuzluk veya aşağılanma hissine bağlı olarak muamelenin insan haysiyeti ile bağdaşmayan düzeye ulaşacak ciddiyette olması hâlinde Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrasının ihlaline neden olabilmektedir (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2015/7162, 23.01.2019, § 53*). Bir diğer ifadeyle bir kişinin insan onuruna saygıyı gerektiren

koşullarda tutulmasını teminen Devletin gerekli tıbbi yardımı sağlaması ve bu suretle hükümlü ve tutukluların sağlık ve esenliğini koruması gerekmektedir (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Paladi/Moldova, 39806/05, 10.03.2009, § 71*).

Ceza infaz kurumlarında sağlık konusunda yaşanan sorunun en önemli nedenlerinden birinin personel eksikliği olması nedeniyle bu alanda ihtiyaç duyulan yeteri kadar personelin istihdam edilerek sorunun çözülmesi gerekmektedir. Sağlık personeli konusunda yaşanan sıkıntıların çözülmesi adına Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı Arasında Ceza İnfaz Kurumlarındaki Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi Hakkında Protokol'de gereken düzenlemeler yapılarak belli sayının üzerinde hükümlü ve tutuklu barındırılan ceza infaz kurumlarında, kurum kapasitesine bağlı olarak bulundurulacak doktor ve diğer sağlık personeli sayılarının açıklığa kavuşturulması seçeneğinin göz önünde bulundurulması uygun olacaktır.

Aynı Protokol'ün 5'inci maddesine göre; 1.000 ve üzerinde hükümlü ve tutuklu bulunan her kurumda aile hekimliği pozisyonu ihdas edilerek sağlık hizmeti sunulmakta ve kampüs içerisinde bulunup 1.000 ve üzerinde hükümlü ve tutuklu barındıran kurumlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Hükümlü ve tutuklu sayısı 1.000'e kadar olan kurumlar durumu uygun olan en fazla üç aile hekimine bağlanmakta, ilgili aile hekimi sağlık hizmetini, gezici sağlık hizmeti kapsamında vermektedir. Aile hekimliği uygulamasına geçilmemiş illerde ise hükümlü ve tutuklu ile personel sayısı 1.000'in üzerinde olan kurumlarda haftada 5 tam gün, 500 ila 1000 arasında olan kurumlarda haftada 5 yarım gün, 500'ün altında olan kurumlarda haftada 2 yarım gün tabipli sağlık hizmeti verilmektedir.

Anılan madde uyarınca sağlık hizmetinin ne şekilde görüleceği, kurumda barındırılan hükümlü ve tutuklu sayısına göre belirlendiğinden, bu maddede değişikliklerle belirlenen sayıların azaltılarak hizmetin daha etkin bir biçimde yerine getirilmesinin sağlanması Komisyonumuzca tavsiye olunmaktadır.

Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde incelenen bütün kurumlarındaki hükümlü ve tutuklular tarafından dile getirilen ortak hususlardan bir tanesi, dış hekimine ulaşamamaktan yahut ulaşılabilse bile tam olarak tedavi görememekten kaynaklı sorunlardır. Hükümlü ve tutukluların nitelikli sağlık hizmetine ulaşması için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

c. Kendi İstekleri ile Nakil

İsteğe bağlı nakil taleplerinin karşılanmadığına dair şikâyetler, yapılan incelemelerde sıklıkla karşılaşılan şikâyetlerin başında gelmektedir.

Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Kanun hükümlerinin hükümlü ve tutuklulara barındırılacakları ceza infaz kurumunu seçme hakkını vermediği ve hükümlü ve tutukluların ailelerinden veya evlerinden belirli bir mesafeye yerleştirilebilmelerinin hapsedilmenin kaçınılmaz bir sonucu olduğu açıktır (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Polyakova ve Diğerleri/Rusya, 35090/09 ve Diğer Üç Başvuru, 07.03.2017, § 100*).

Dolayısıyla bir kişinin hapsedilmesi, doğası gereği o kişinin özel ve aile hayatına sınırlama getirmektedir (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Messina/İtalya, 25498/94, 28.09.2000, § 61*).

Ancak ziyaretlerin çok zor koşullarda gerçekleştirilebildiği veya imkânsız hale geldiği durumlarda hükümlü ve tutukluları ailesinden çok uzak bir ceza infaz kurumunda tutmak, aile üyelerinin kişiyi ziyaret etmesini engellediğinden ve bu ziyaretler, aile hayatını sürdürmek için hayati önem taşıdığından, adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Dolayısıyla yakın aile üyeleriyle temasın sürdürülmesine yönelik çalışmaların yapılmasının aile hayatına saygının önemli bir parçası olduğu konusunda tartışma yoktur (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Vintman/Ukrayna, 28403/05, 23.10.2014, § 78*).

Komisyonumuzca, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un “*Kendi İstekleri ile Nakil*” başlıklı 54'üncü maddesinin öngördüğü koşulları taşımak kaydıyla aile hayatının devamlılığının sağlanması için özellikle çok uzun süreden beri aile ziyareti gerçekleştirememiş hükümlülerin isteğe bağlı nakillerinin gerçekleştirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

d. Beslenme

Yemeklerin yeterli ve besleyici olmadığı ve aynı zamanda yemek kalitesinin düşük olduğu, diyet yemek zorunda olan hükümlü ve tutuklulara gereken diyet yemeklerin verilmediği, kurumda anneleriyle birlikte kalan çocukların beslenmesi için gerekli gıdaların temin edilmediği, çocukların beslenmesinde ihtiyaç duyulan gıda maddelerin hem miktarının hem de çeşitliliğinin artırılmasının gerektiğine dair şikâyetlerin giderilmesi için bütçe imkânları elverdiği ölçüde günlük iâşe bedelinin uygun görülecek miktarda artırılması yönünde çalışmalar yapılması uygun olacaktır.

Hükümlü ve Tutuklular ile Ceza İnfaz Kurumları Personelinin İâşe Yönetmeliği'nin 4. maddesinin son fıkrasındaki “*Çocuk hükümlü ve tutuklular ile kurumda annesiyle birlikte kalan çocuklara, süt emziren anneler ve hamilelere durumlarına uygun ve Bakanlıkça*

belirlenen tutarda gıda verilir.” hükmü uyarınca özellikle kurumda annesiyle kalan çocukların beslenmesi için verilen gıda maddelerinin miktarlarının artırılması ve çeşitliliğin sağlanması yönünde Adalet Bakanlığı tarafından gerekli çalışmanın yapılarak, zorlu koşullarda yaşayan çocukların bedensel ve zihinsel gelişimlerinin sağlanması gerekir.

Annesiyle kalan çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun oyuncak, boya, defter ve kitapların, kıyafetlerin bedelsiz olarak temin edilerek zaten çocuklar için zorlu yaşam koşullarına neden olan ceza infaz kurumu koşullarının bir nebze de olsa hafifletilmesinin sağlanması tavsiye olunmaktadır.

Birçok temel ihtiyaç maddesinin tedarik edilemediğine ve kantinden alınan ürünlerin fiyatlarının piyasa rayicinden yüksek olduğuna dair şikâyetlerin önüne geçilmesi adına aynı ürün grubunda, marka çeşitliliğinin sağlanarak farklı fiyat aralıklarında ürün temin edilerek herkese ekonomik durumunda göre alışveriş yapma imkânının sağlanması uygun olacaktır.

e. Telefon ile Haberleşme

Anayasa Mahkemesi, özellikle diğer haberleşme yöntemlerinin yeterli düzeyde kullanılabilir olduğu durumlarda Anayasa’nın 22’inci maddesinin hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesini muhakkak güvence altına aldığı şekilde yorumlanmasının mümkün olmadığını ve hükümlü ve tutukluların dış dünya ile haberleşmesinin sağlanmasında kamusal makamların takdir yetkisinin geniş yorumlanması gerektiğine, bir diğer ifadeyle haberleşme yöntemlerinden bir veya birkaçının kullanılabildiği ve yeterli olduğu durumlarda hükümlü ve tutukluların telefonla görüşmesine izin verilmemesinin tek başına haberleşme hürriyetinin ihlali olarak değerlendirilemeyeceğine hükmetmiştir. Ancak hükümlü ve tutuklulara diğer haberleşme araçları ile birlikte telefon ile görüşme imkânı verildikten sonra bu hakka yapılacak sınırlandırmaların muhakkak kanunla meşru bir amaçla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun şekilde yapılması ve ölçülü olması gerekmektedir (*Anayasa Mahkemesi 20 Bireysel Başvuru Kararı, 2017/19534, 18.06.2020, § 45*).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de telefon olanaklarıyla ilgili olarak, özellikle yazışma yoluyla iletişim olanaklarının mevcut ve yeterli olduğu durumlarda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesinin hükümlü ve tutuklulara telefon görüşmesi yapma hakkını güvence altına aldığı şeklinde yorumlanamayacağı ve ceza infaz kurumu yetkilileri tarafından telefon olanakları sağlandığında, ceza infaz kurumunun olağan ve makul koşulları dikkate

alınarak meşru kısıtlamalara tabi tutulabileceğine hükmetmiştir (*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, A.B./Hollanda, 37328/97, 29.01.2002, § 92-93*).

Komisyonumuz telefon görüşmelerinde kesinti yaşanması ve kalan konuşma sürelerinin kullandırılmaması, özel günlerde verilen ilave telefon görüşmeleri hususundaki taleplerin dikkate alınmasını önermektedir.

f. Süreli veya Süresiz Yayınlardan Yararlanma

Mahkeme tarafından hakkında yasaklama kararı olmamasına rağmen birçok yayının ve gazetenin hükümlü ve tutuklulara verilmediğine dair şikâyetler konusunda Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "*Süreli ve süresiz yayınlardan yararlanma hakkı*" başlıklı 62'nci maddesinde kapsamlı düzenlemelere yer verilmiştir.

Anılan maddede hükümlülerin, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahip olduğu, resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınların, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verileceği, eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitaplarının denetime tâbi tutulamayacağı, kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayının hükümlüye verilmeyeceği, Basın İlan Kurumu aracılığıyla resmî ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunmayan gazetelerin ceza infaz kurumuna kabul edilmeyeceği ancak ilan ve reklamın geçici süreyle kesilmesi hâlinin bu hükmün dışında olduğu ve yabancı dilde yayımlanmış gazete ve dergilerin ceza infaz kurumuna kabul edilmesinde Adalet Bakanlığının yetkili olduğu hükme bağlanmıştır.

Süreli ve süresiz yayınlardan yararlanma hakkına dair uyuşmazlıklar müteaddit defalar Anayasa Mahkemesi kararlarına da konu olmuş ve Yüksek Mahkeme bu konuda kapsamlı kriterleri aşağıdaki şekilde ortaya koymuştur:

"37. Anayasa Mahkemesi, mevcut başvuruya benzer şikâyetlerde derece mahkemelerinin ve kamu gücünü kullanan diğer organların gerekçelerinin ilgili ve yeterli

sayılabilmesi için kararlarda bulunması gereken ve benzer başvuruların koşullarına göre değişebilecek unsurları şu şekilde belirlemiştir:

i. Başvurucunun hangi suçtan dolayı hangi tür ceza infaz kurumunda bulunduğu ve başvurucunun bulunduğu ceza infaz kurumu ile işlediği suçun söz konusu tedbirin alınmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı değerlendirilmelidir.

ii. Bir yayının tümünün veya bir kısmının mahkûma verilmemesi şeklindeki kısıtlamanın mahkûmun ıslahı ile bağlantısı var ise yayının içeriği ile mahkûmun ıslahı arasındaki ilişkinin tam olarak gösterilmesi gerekir.

iii. Her mahpusun toplumsal geçmişi ve suç sicili, entelektüel kapasitesi ve kabiliyeti, şahsi tabiatı, hapis cezasının süresi ve tahliye edildikten sonrası için beklentileri dikkate alınmalıdır.

iv. Bu bağlamda söz konusu yayınların, terör suçlarından mahpus olan kişilerin iddia edilen mağduriyetlerin sorumlusu olarak gördükleri kişilere veya devlete karşı daha fazla şiddete yönelmelerine sebebiyet verip vermediği değerlendirilmelidir.

v. Mahpusa verilmeyen süreli veya süresiz yayının cinsi, içeriği, yayımlayanı ve sorunlu görülen kısımların hangileri olduğu belirtilmeli ve mahpusa verilmesi sakıncalı bulunan kısımların detaylı analizi yapılmalıdır.

vi. Böyle bir analizin yapılabilmesi için eğer söz konusu yayının terör örgütleriyle veya terör faaliyetlerinin meşru gösterilmesiyle bir ilişkisi varsa mahpusun ifade özgürlüğü ile demokratik toplumun terör örgütlerinin faaliyetlerine karşı kendini korumaya ilişkin meşru hakkı arasında denge kurulmalıdır.

vii. Zikredilen dengelemenin yapılabilmesi için;

- Bütünüyle ele alındığında müdahaleye konu yayının özel bir kişiyi, kamu görevlilerini, halkın belirli bir kesimini veya devleti hedef gösterip göstermediğinin, onlara karşı şiddete teşvik edip etmediğinin,

- Bireylerin fiziksel şiddet tehlikesine maruz bırakılıp bırakılmadığının, bireylere karşı nefreti alevlendirip alevlendirmediklerinin,

- Yayında iletilen mesajda şiddete başvurmanın gerekli ve haklı bir önlem olduğunun ileri sürülüp sürülmediğinin,

- Şiddetin yüceltilip yüceltilmediğinin; kişileri nefrete, intikam almaya, silahlı direnişe tahrik edip etmediğinin,

- Suçlamalara yer vererek veya nefret uyandırarak ülkenin bir kısmında veya tamamında daha fazla şiddete sebebiyet verip vermeyeceğinin,

- Söz konusu yayında yer alan ifadelerin ceza infaz kurumunun güvenliğini, disiplinini ve düzenini tehlikeye düşürüp düşürmediğinin,

- Terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının örgütsel amaçlı olarak haberleşmelerine neden olup olmadığının,

- Kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakaret oluşturan ifadeleri içerip içermediğinin,

- Yayın tarihinde veya mahpusa verilmesinin istendiği sırada ülkenin bir kısmında veya tamamında çatışmaların yoğunluk derecesi ile ceza infaz kurumu ve ülkedeki tansiyonun yükseklik derecesinin yayının mahpusa verilmesine etki edip etmediğinin,

- Karara konu sınırlayıcı tedbirin, demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik olup olmadığının ve tedbirin başvurulabilecek en son çare niteliğinde bulunup bulunmadığının,

- Son olarak sınırlamanın, güdülen kamu yararı amacını gerçekleştirmek için ifade özgürlüğüne en az müdahale eden ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının yayının içeriğiyle birlikte değerlendirilmesi gerekir." (Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2015/18100, 12.09.2018; Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2015/16870, 21.03.2018, § 29-30; Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2015/18932, 22.03.2018, § 28; Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, 2015/15980, 22.03.2018, § 28).

Yukarıda zikredilen mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi kararları bir bütün olarak değerlendirildiğinde bir yayın hakkında mahkemelerce yasaklama kararı verilmemiş olması, o yayının doğrudan doğruya hükümlü ve tutukluya verilmesini gerektirmez. Hakkında

yasaklama kararı verilmemenin yanında talep edilen süreli veya süresiz yayının kurum disiplinini, düzenini veya güvenliğini bozan ya da tehlikeye düşüren, hükümlülerin iyileştirilmesi amacına ulaşmayı zorlaştıran yahut müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan nitelikte de olmaması gerekir. Dolayısıyla talep edilen yayınların bu hükümler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak süreli ve süresiz yayınların hakkaniyete uygun ve Anayasa Mahkemesinin öngördüğü kriterleri karşılayan bir yöntemle hükümlü ve tutuklulara tesliminin sağlanması amacıyla etkin ve denetlenebilir bir usulün tesis edilmesi gerektiği Komisyonumuz tarafından düşünülmektedir.

g. Radyo, Televizyon Kanalları ile İnternet Olanaklarından Yararlanma

Kimi televizyon kanallarının talep edilmesine rağmen yayın listesine dâhil edilmediğine dair şikâyetler de Komisyonumuz tarafından öncelikle mevzuat hükümleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Televizyon yayınlarından yararlanma hakkı, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 67'nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; hükümlü ve tutuklular, ceza infaz kurumlarında merkezî yayın sistemi bulunduğu takdirde bu sisteme bağlı olarak radyo ve televizyon yayınlarını izleme hakkına sahiptir.

Merkezî yayın sistemi bulunmayan kurumlarda, yararlı olmayan yayınların izlenmesini ve dinlenmesini engelleyecek önlemler alınmak suretiyle bağımsız anten kullanılarak televizyon ve radyo izlenmesine ve dinlenmesine izin verilmekte, bu cihazlar, bedeli kendisi tarafından ödenmek koşuluyla hükümlü adına kurumca satın alınmakta ve her ne biçimde olursa olsun dışardan gelenler tarafından getirilen radyo, televizyon ve bilgisayarlar kuruma alınmamaktadır.

Unutmamak gerekir ki, ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak merkezî yayın sistemi kapsamında tüm hükümlü ve tutukluların ortak erişimine açılacak bir kanal listesi hazırlanması zorunlu olup, herkes için bireysel bir yayın listesinin oluşturulması mümkün değildir.

Merkezî yayın kapsamında gösterilecek kanalların tespitinde ise hükümlü ve tutukluların bireysel talepleri göz önüne alınmaktadır. Yayın listelerinin ne suretle oluşturulacağı yönünde mevzuatta açık bir hüküm bulunmamasına rağmen idare ve gözlem

kurulları, demokratik bir yöntem tercih ederek hükümlü ve tutuklular arasında anket yaparak merkezî yayında bulunacak kanalları belirlemektedir. Ancak yayın listesinin belirlenmesi amacıyla yapılan ankette bir kanalın tercih edilmesi, o kanalın yayın listesine alınması için tek başına yeterli değildir (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, BN. 2014/4397, T. 24.09.2016 § 44*). Bu yayın listesi oluşturulurken kurumun imkânları, kurum kapasitesi ile infaz hukukunun gerekliliklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, BN. 2014/13310, T. 18.07.2018 § 23*). Bu konuda infaz hukukunun gerekliliklerinden en önemlisi, kurum güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu gereklilik karşısında kurum güvenliğini tehlikeye düşürecek nitelikte yayın yapan kanalların yayın listesine alınmamasının hukuka aykırılık teşkil etmeyeceği açıktır.

Diğer taraftan ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması ve bu hususu tehdit edecek her türlü uygulamanın engellenmesi, kurum idaresinin başlıca görevidir. Dolayısıyla talep edilen kanal veya kanalların izlenmesine izin verilmesi durumunda adli ve terör hükümlüleri arasında infiale neden olabilme riski öncelikle göz önünde bulundurulmalıdır. Yapılan ankette yüksek talep görmesine rağmen ceza infaz kurumunda düzen ve disiplinin sağlanması amacıyla herhangi bir kanalın merkezî yayına alınmaması mümkündür. Kaldı ki, RTÜK tarafından söz konusu kanalın yasaklanmamış olması da ankette yüksek talep gören kanalın yayın listesine alınması için yeterli değildir (*Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararı, BN. 2014/4397, T. 21.09.2016 § 45*). Yayın listesinde bulunacak kanallar belirlenirken bazılarının liste dışında bırakılması, ceza infaz kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla demokratik toplum düzeni bakımından Komisyonumuz tarafından da gerekli görülmektedir.

h. İyi Hâl Değerlendirmesinin Yapılmaması

İnceleme yapılan kurumlarda iyi hal değerlendirmesi yapılmadığı için denetimli serbestlik hakkından yararlanılmadıklarına dair şikâyetler hükümlüler tarafından yoğun olarak dile getirilmiştir.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 89'uncu maddesinin;

Birinci fıkrasında hükümlülerin, ceza infaz kurumlarında bulundukları tüm aşamalarda, ceza infaz kurumlarının düzen ve güvenliği amacıyla konulmuş kurallara uyup uymadıkları, haklarını iyi niyetle kullanıp kullanmadıkları, yükümlülüklerini eksiksiz yerine getirip

getirmedikleri, uygulanan iyileştirme programlarına göre toplumla bütünleşmeye hazır olup olmadıkları, tekrar suç işleme ve mağdura veya başkalarına zarar verme riskinin düşük olup olmadığı hususlarında idare ve gözlem kurulu tarafından iyi hâlin belirlenmesine esas olmak üzere en geç altı ayda bir değerlendirmeye tabi tutulacakları,

İkinci fıkrasında infazın tüm aşamalarında hükümlülerin katıldığı iyileştirme ve eğitim-öğretim programları ile spor ve sosyal faaliyetler, kültür ve sanat programları, aldığı sertifikalar, kitap okuma alışkanlığı, diğer hükümlü ve tutuklular ile ceza infaz kurumu görevlileri ve dışarıyla olan ilişkileri, işlediği suçtan dolayı duyduğu pişmanlığı, ceza infaz kurumu kuralları ile kurum bünyesindeki çalışma kurallarına uyumu ve aldığı disiplin cezalarının dikkate alınacağı,

Beşinci fıkrasında kanunlarda iyi hâlliliğin arandığı durumlarda, hükümlülerin tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi bakımından bu madde hükümlerinin uygulanacağı,

Altıncı fıkrasında açık ceza infaz kurumuna ayırmaya, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazına ve koşullu salıverilmeye ilişkin olarak tutum ve davranışları olumsuz değerlendirilen hükümlülerin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulma sürelerinin bir yılı geçemeyeceği,

Yedinci fıkrasında da idare ve gözlem kurulu tarafından yapılacak değerlendirmelere esas olacak ilkeler ve kurulun bu maddeye ilişkin çalışma usul ve esasları ile tutum ve davranışları olumsuz değerlendirilen hükümlülerin yeniden değerlendirilmeye tabi tutulma sürelerinin yönetmelikle düzenleneceği,

hükme bağlanmıştır.

Bu kapsamda Kanun'un 89'uncu maddesinin yedinci fıkrası uyarınca Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik 01/01/2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anılan Yönetmeliğin;

31'inci maddesinin birinci fıkrasında, hükmün infazına başlanması ile birlikte, hükümlünün ceza infaz kurumlarında bulunduğu süre içerisindeki tutum ve davranışları, kurum düzeni ve güvenliğine katkısı, yükümlülüklerini yerine getirmesi ile yürütülen iyileştirme ve

topluma kazandırma programlarına katılımı sonucunda gösterdiği gelişimin ölçülerek puanlanacağı, bu amaçla hükümlülerin; katıldıkları eğitim-öğretim faaliyetleri, psiko-sosyal yardım programları, destekleyici programlar ile infaz sürecindeki tutum ve davranışları “artı puan” ve aldıkları disiplin cezaları “eksi puan” şeklinde puanlanarak iyi hâl değerlendirmesine esas “gelişim puanı” belirleneceği,

33’üncü maddesinin üçüncü fıkrasında, aynı Yönetmeliğin 31. ve 32’inci maddelerine göre yapılan hesaplama sonucunda, gelişim puanı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen eşik puanın altında olan hükümlü hakkında; açık ceza infaz kurumuna ayrılma, kalan cezasını denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz etme ve ceza infaz kurumlarından doğrudan koşullu salıverilme işlemlerine yönelik iyi hâl kararı verilmeyeceği,

34’üncü maddesinin birinci fıkrasında da hükümlülerin, gözlem sonucu gönderildikleri çocuk eğitim evleri ile açık ceza infaz kurumları dâhil tüm ceza infaz kurumlarında ilgili servislerce gözlem değerlendirme raporları ile en geç altı ayda bir gelişim değerlendirme raporlarının düzenlenmesine devam edileceği, hükme bağlanmıştır.

Ana çerçevesi yukarıda zikredilen mevzuat hükümleri ile belirlenmiş olan iyi hal değerlendirmesinde esas olan hükümlülerin iyileştirilmesi ve bu amaçla da eğitim-öğretim faaliyetleri, psiko-sosyal yardım programları ve destekleyici programlara katılımlarının sağlanmasıdır.

Kimi hükümlü ve tutuklular tarafından İdare ve Gözlem Kurullarında iyi hâl değerlendirilmesi yapılırken siyasi içerikli sorular sorulduğu ve bunlara verilen cevaplara göre değerlendirme yapıldığı iddiaları dikkate alınmalı, yapılan değerlendirmenin mevzuatta belirtilen kriterlere göre yapılmasına özen gösterilmelidir.

i. İnfaz Koruma Memurlarının Durumu

Ceza infaz kurumlarında görev yapan personelin yoğun ve ağır iş yükü altında çalıştığı bilinen bir gerçek olmakla birlikte bu durum bizzat yerinde yapılan incelemelerde de görülmektedir. Bu sorunun çözülmesi için personel sayısının yeterli seviyeye çıkarılması için gereken adımların atılmasının elzem olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yoğun ve ağır iş yükü altında çalışan infaz koruma memurlarının özlük hakları başta olmak üzere çalışma koşullarında iyileştirme yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda infaz koruma

memurlarının 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu uyarınca tabi oldukları hizmet sınıfının değiştirilmesi bir başka yöntem olarak benimsenebilir. Ayrıca sözleşmeli olarak çalışan infaz koruma memurları ile kadrolu olanların özlük hakları başta olmak üzere birçok konuda farklı hükümlere tabi tutulmaları, eşit işe eşit ücret ilkesi ve fırsat eşitliği ilkelerine aykırılık teşkil etmektedir. Çalışma barışını bozan bu uygulamalara yönelik çalışmalar yapılmasının bu alanda yaşanan sorunlarının büyük oranda çözülmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

7. SONUÇ

Hükümlü ve Tutuklu Haklarını İnceleme Alt Komisyonu tarafından 17 Kasım 2023 tarihinde Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde gerçekleştirilen inceleme ziyareti sonucunda elde edilen tüm bilgi ve belge ile yapılan görüşmeler neticesinde tanzim edilen raporumuz İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına saygı ile arz olunur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
HÜKÜMLÜ VE TUTUKLU HAKLARINI İNCELEME ALT KOMİSYONU

KARAR CETVELİ

Toplantı No : 3

Karar No : 3

Tarih : 31.01.2024

Karar : Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları Raporu Kararı

Yasama Dönemi: 28

Yasama Yılı : 2

Başkan İbrahim YURDUNUSEVEN Afyonkarahisar Milletvekili	Üye Mustafa ALKAYIŞ Adıyaman Milletvekili
Üye Abdurrahman TUTDERE Adıyaman Milletvekili <i>Muhalefet Şerhi Vardır</i>	Üye Yüksel Selçuk TÜRKOĞLU Bursa Milletvekili <i>Toplantıya Katılamadı</i>
Üye Mustafa YAVUZ Bursa Milletvekili	Üye Mehmet Sait YAZ Diyarbakır Milletvekili
Üye Adem YILDIRIM İstanbul Milletvekili	Üye Naci ŞANLITÜRK Ordu Milletvekili
Üye Mahmut TANAL Şanlıurfa Milletvekili <i>Muhalefet Şerhi Vardır</i>	Üye Nevroz Uysal ASLAN Şırnak Milletvekili <i>Toplantıya Katılamadı</i>

CUMHURİYET HALK PARTİSİNİN EK GÖRÜŞÜ, MUHALEFET ŞERHİ

✓ Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları'ndaki hükümlüler, denetimli serbestlik hakkından faydalanmak isterken sürecin zorlaştırılarak kendilerine psikolojik şiddetin uygulandığını, iyi hal tespit sürecinde değerlendirmenin sağlıklı şekilde yürütülmediğini iddia etmektedir. Denetimli serbestlik talebiyle çıkarıldıkları İdare ve Gözlem Kurulu'nda kendilerine mahkeme dosyasına ait bilgilerden yola çıkarak sorular yönelttiğini ve itirazlarının göz önünde bulundurulmadığını dile getiren hükümlüler, Kurulda yer alan psikologla görüşme taleplerinin kabul edilmediğini ifade etmektedir.

✓ Görüştüğümüz hükümlü ve tutuklular, pişen yemekler ve beslenme konusunda şikayetlerini dile getirdi. Pişmemiş pilavın servis edildiği, kahvaltı öğününün zayıf olduğu ve kantindeki fiyatların da pahalı olduğu dile getirilmiştir.

✓ Bakanlığın iznine rağmen cezaevi yönetiminin inisiyatifle kitap, dergi, gazete gibi yayınlara kısıtlama getirdiği iddiası dillendirilmiştir. Bilim ve Çocuk dergisi, Bilim Teknik dergisinin bulunmadığı belirtilmiştir. Ayrıca Kürtçe yayın ve kitaplara da erişimlerinin engellendiği ifade edilmiştir.

✓ Sinema kanallarını talep eden cezaevi sistemindeki vatandaşlar, Halk TV, TV100, TELE1 TV, KRT TV, Sözcü TV gibi televizyon kanalları ile Kürtçe yayın yapan kanalların; Yeni Asya, Birgün, Evrensel, Millî Gazete, Korkusuz gibi gazeteler ile spor gazetelerinin sisteme dahil edilmemesine itiraz etmektedir.

✓ Telefonla görüşme hakkının haftada bir kez sadece 10 dakika olarak belirlenmesini eksik bulan mahpuslar, dini bayramlarda tanınan ilave konuşma süresinin tüm hükümlü ve tutuklular için geçerli olmasını, bu konuda eşitlik sağlanmasını talep etmektedir. Hükümlü ve tutuklular, telefonların dinlenmesinden ve görüntülü görüşme haklarının kısıtlanmasından da yakınmaktadır.

✓ Diğer yandan telefon görüşmelerinde kesinti yaşanması halinde kalan konuşma süreleri, hükümlü ve tutuklulara kullandırılmamıştır. Elektrik kesintisine karşı da gerekli tedbirler alınmalıdır.

✓ Ayrıca evli olan hükümlüler de, daha önce izin verilen aile görüşünün kaldırılması ile ilgili şikayette bulunmuştur.

✓ Daha önce ayda 2 sefer olan spor faaliyetlerinin, son 3 ayda tek sefere düşürüldüğü yönünde şikayetler tarafımıza iletilmiştir.

✓ Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları'nda sinemanın programdan çıkarıldığı, sohbet hakkının bulunmadığı şikâyeti, hükümlü ve tutuklular tarafından dile getirilmiştir.

✓ Diş tedavisinde yaşanan sıkıntılarla ilgili yoğun şikayetler komisyona iletilmiştir. Yerleşke dışındaki hastanelere sevklerde, mahkumların muayene sürecinde kelepçeli tutulduğu, doktorların talebi doğrultusunda kelepçelerin çıkarıldığı bilgisi aktarılmıştır. Sosyal bir hukuk devletinin asli gereklerinden biri olan sağlık hakkı hususunda cezaevi yönetiminin gerekli hassasiyeti göstermesi gerekmektedir.

✓ İlgili ceza infaz kurumundaki personel eksikliği giderilmelidir. Mevcut personel, yoğun ve ağır iş yükü altında çalışmaktadır. Personel sayısı yeterli seviyeye çıkarılarak, infaz koruma memurlarının, cezaevinde görevli emekçilerin özlük hakları ve çalışma koşulları düzeltilmelidir.

✓ Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumları'ndaki su yetersizliğine, kapasite üstü kalabalık koğuş sorununa, hırsızlık ve yağma vakalarına karşı gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

✓ Cezaevinde hürriyetlerinden mahrum bırakılan vatandaşlar, nakil taleplerinin yerine getirilmemesinden yakınmaktadır. Çeşitli sebeplerle başka bir cezaevine nakil isteyen mahpusların, ilettikleri dilekçeler, peşin hükümle reddedilmek yerine değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

✓ Kentte yağmur yağdığına koğuş pencereleri su almaktadır. Pencerelerin etrafındaki yalıtımın sağlanması gerekmektedir.

✓ Cezaevinde anneleri ile kalan çocuklar, büyük bir mağduriyet yaşamaktadır. Cezaevi kantininde çocuklar için oyuncak satılmadığı gibi dışarıdan gönderilen oyuncaklar da kuruma kabul edilmemektedir. Dışarı çıkamayan çocuklar, deyim yerindeyse bir oyuncığa hasrettir. Çocukların oyuncığa erişimi kolaylaştırılmalıdır. Çocukların ve bebeklerin beslenmesi için gerekli gıdaların, ürünlerin temini kolaylaştırılmalıdır. Diğer yandan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan kadınlar, TRT Belgesel kanalının çekmediğini dile getirmiştir.

✓ Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda çocuklarıyla birlikte kalan kadınlar, yetersiz beslenmeden yakınmaktadır. Meyveli yoğurt, yumurta, süt gibi çocuklar için faydalı olan gıdaların eksik olduğu belirtilmiştir.

✓ Diğer yandan Diyarbakır Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü ve tutuklulara yönelik saat takma ve tespih taşıma yasağının kaldırılması gerekmektedir.

Abdurrahman TUTDERE
Adıyaman Milletvekili

Av. Mahmut TANAL
Şanlıurfa Milletvekili